

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania R.J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie
z udziałem zainteresowanej S.J.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w dniu 15 stycznia 2026 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
w Katowicach z dnia 15 grudnia 2023 r., sygn. akt III AUa 1946/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 15 grudnia 2023 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 23 września 2021 r., którym zmieniono zaskarżoną przez odwołującego się R.J. decyzję organu rentowego z dnia 4 maja 2020 r. i stwierdzono, że odwołujący się jako pracownik u płatnika składek S.J. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu, wypadkowemu od dnia 1 stycznia 2020 r.

Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia Sądu Okręgowego, że umowa o pracę zawarta w dniu 1 stycznia 2020 r. między odwołującym się a jego żoną S.J., prowadzącą na własny rachunek pozarolniczą działalność gospodarczą pod firmą S.

w W., na podstawie której odwołujący się został zatrudniony na stanowisku technika fotografa na czas nieokreślony za wynagrodzeniem w kwocie 2.600 zł faktycznie była wykonywana w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 4 lutego 2020 r., a więc nie była umową pozorną w rozumieniu art. 83 k.c. Tym samym stanowi ona tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym, o którym mowa w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350 ze zm., dalej jako ustawa systemowa). Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że nie była to pierwsza umowa zawarta przez strony, a do której wykonywania odwołujący się miał kwalifikacje, ponieważ strony pracowały ze sobą w różnych konfiguracjach prawnych począwszy od 1998 r., w tym od 2003 r. na podstawie umowy o pracę. Ponadto świadek A.K. oraz pisemnie świadek J.K. jednoznacznie potwierdzili, że odwołujący się faktycznie świadczył pracę w ramach spornej umowy o pracę na rzecz płatnika składek.

Ustosunkowują się do apelacyjnego zarzutu naruszenia art. 15z² ustawy z dnia 20 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania wyroku (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 764, dalej jako ustawa covidowa), Sąd Apelacyjny stwierdził, że choć niewątpliwie Sąd Okręgowy nie dopełnił obowiązków procesowych związanych z możliwością wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym, bowiem nie zamknął rozprawy i nie odebrał po przeprowadzeniu postępowania dowodowego stanowisk stron na piśmie, to jednak organ rentowy nie wykazał w apelacji, aby naruszenie to miało istotny wpływ na przebieg postępowania czy na treść zaskarżonego wyroku. Zebrany w sprawie materiał dowodowy - w zakresie objętym przedmiotem zaskarżonej decyzji - pozwalał na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, a zatem Sąd pierwszej instancji mógł pominąć wskazane w odwołaniu wnioski dowodowe organu rentowego.

Organ rentowy w całości zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu oraz zasądzenia od odwołującego się na rzecz skarżącego zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania, mających wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: 1) art. 235² § 1 i 2 k.p.c., art. 227 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez rozstrzygnięcie sprawy, mimo że wnioski dowodowe zgłoszone przez skarżącego o zobowiązanie odwołującego się do przedstawienia danych placówek, w których się leczył, o przeprowadzenie dowodu z dokumentacji jego leczenia w tych placówkach i z opinii biegłego sądowego na okoliczność czy w spornym okresie od dnia 1 stycznia do dnia 4 lutego 2020 r. odwołujący się był zdolny do wykonywania pracy na rzecz płatnika składek, o zobowiązanie płatnika składek do przedłożenia pełnej dokumentacji dotyczącej przychodów i rozchodów prowadzonej działalności z czwartego kwartału 2019 r. oraz pierwszego kwartału 2020 r. - nie zostały w jakikolwiek sposób rozpoznane zarówno przez Sąd pierwszej instancji, jak i Sąd Apelacyjny, a miały one istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy; 2) art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. oraz w związku z art. 15zzs² ustawy covidowej, przez niewłaściwe zastosowanie i zaniechanie uwzględnienia z urzędu nieważności postępowania w sprawie z uwagi na pozbawienie organu rentowego możliwości obrony swych praw wskutek wydania przez Sąd pierwszej instancji wyroku na posiedzeniu niejawnym, mimo że postępowanie dowodowe nie zostało w całości przeprowadzone oraz przed wydaniem orzeczenia Sąd pierwszej instancji nie odebrał od stron postępowania stanowisk na piśmie; 3) art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 1, art. 68 ust. 1 pkt 1a ustawy systemowej, przez niewłaściwe zastosowanie i ustalenie, że odwołujący się jako pracownik płatnika składek podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od dnia 1 stycznia 2020 r. - mimo braku przesłanek do takiego rozstrzygnięcia.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wniósł o przyjęcie skargi do rozpoznania (398⁹ § 1 pkt 2 i 3 k.p.c.), gdyż istnieje potrzeba wykładni przepisów, a mianowicie - art. 15zzs² ustawy covidowej w związku z art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. W szczególności, wyjaśnienia wymaga czy w sytuacji, gdy sąd stosując powołany przepis ustawy covidowej, wydaje wyrok na posiedzeniu niejawnym, mimo że postępowanie dowodowe nie zostało w całości przeprowadzone oraz przed wydaniem orzeczenia nie odebrał od stron postępowania stanowisk na piśmie, to dochodzi do nieważności postępowania ze

względem na pozbawienie strony możliwości dochodzenia swych praw. Jednocześnie zachodzi potrzeba wyjaśnienia, czy taka nieważność postępowania winna być przez sąd drugiej instancji uwzględniona z urzędu. Dodatkowo skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, gdyż zaskarżone orzeczenie w granicach zaskarżenia. oczywiście narusza prawo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do merytorycznego jej rozpoznania.

Instytucja skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest m.in. istotne ograniczenie dostępności tegoż środka pod względem dopuszczalnych jego podstaw. Pomimo pozostawienia w art. 398³ § 1 k.p.c. możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi został ograniczony. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego, który jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX nr 469183). Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania

(pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c., tj. na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów oraz na oczywistą zasadność skargi.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na potrzebie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w orzecznictwie i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522; z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, LEX nr 2054493). Jeżeli podstawą wniosku jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia

31 października 2025 r., I CSK 3469/24, LEX nr 3953072 i powołane tam orzeczenia). Twierdzenie o występowaniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów jest uzasadniony tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących owo zagadnienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2025 r., III USK 143/24, LEX nr 3900096).

Analiza wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienia prowadzi do stwierdzenia, że wskazane przez skarżącego podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zachodzą.

Artykuł 15zszs² ustawy covidowej w brzmieniu wydania wyroku przez Sąd pierwszej instancji stanowił, że jeżeli w sprawie rozpoznawanej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości, sąd może zamknąć rozprawę i wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie. Z przepisu tego wynika, że odebranie od stron oświadczeń na piśmie powinno mieć charakter uprzedni i stanowi ono konieczną przesłankę zamknięcia rozprawy i wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. W uzasadnieniu postanowienia z dnia 12 maja 2022 r., III UZ 5/22 (LEX nr 3416401) oraz z dnia 10 stycznia 2024 r., II UZ 72/23 (LEX nr 3698813), Sąd Najwyższy uznał, że instytucja odebrania od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie ma swój odpowiednik w art. 224 § 1 k.p.c., zgodnie z którym przed zamknięciem rozprawy przewodniczący udziela stronom głosu (najpierw powodowi, potem pozwanemu), aby mogły przedstawić swoje stanowisko w sprawie, tj. wypowiedzieć się co do przeprowadzonych dowodów oraz zgłosić wnioski, których nie zgłosiły wcześniej. Wystąpienia stron mogą też wskazywać na zaistniałe uchybienia przepisom postępowania (w trybie art. 162 k.p.c.), w tym także uchybienia dowodowe. Jest to zatem etap postępowania istotny z punktu widzenia realizacji przez strony ich praw procesowych. Jednakże zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury, nieważności nie wywołuje nieudzielenie przez sąd - wbrew dyspozycji art. 224 § 1 k.p.c. - głosu stronom przed zamknięciem rozprawy (zob.

wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2010 r., V CSK 58/10, LEX nr 786675 i z dnia 16 kwietnia 2014 r., LEX nr 1486992) w sytuacji, gdy w toku postępowania strony i ich pełnomocnicy mieli możliwość odnoszenia się do żądań i twierdzeń zgłaszanych w sprawie, a więc brali w niej udział z pełną swobodą formułowania wniosków. Wówczas bowiem nie zostają spełnione kumulatywnie wszystkie przesłanki nieważności postępowania, tj. zachodzi przypadek, w którym strona, pomimo uchybienia przez sąd przepisom postępowania mającym wpływ na możliwość działania strony, miała możliwość odnoszenia się do żądań i twierdzeń i dowodów zgłaszanych w sprawie. Nie można także pominąć, że o nieważności postępowania nie świadczą uchybienia sądu z zakresu postępowania dowodowego, w szczególności polegające na pominięciu zgłaszanych wniosków dowodowych lub na przeprowadzeniu dowodów w sposób wadliwy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2020 r., II CSK 228/20, LEX nr 3153495 i z dnia 20 września 2022 r., I USK 525/21, LEX nr 3486964). Zaniechanie powtórzenia dowodów czy uzupełnienia postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji nie jest okolicznością wskazującą na nieważność postępowania. Przyjmuje się, że strona zostaje pozbawiona możliwości działania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. tylko w sytuacji, gdy doszło do całkowitego pozbawienia jej możliwości obrony jej praw, a zatem w przypadku, gdy znalazła się w sytuacji uniemożliwiającej, a nie tylko utrudniającej lub ograniczającej popieranie przed sądem dochodzonych żądań (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2025 r., I CSK 1165/25, LEX nr 3910746 czy z dnia 25 lipca 2013 r., II CZ 19/13, LEX nr 1343967).

Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał także, że przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie stanowi ewentualna nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, a jedynie przed sądem drugiej instancji (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., II CSK 80/09, LEX nr 1214331). Zaniechanie powtórzenia dowodów czy uzupełnienia postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji nie jest natomiast okolicznością wskazującą na nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2025 r., I CSK 1639/25, LEX nr 3910745).

Powracając na płaszczyznę niniejszej sprawy przypomnieć trzeba, że Sąd

Apelacyjny odniósł się do zarzucanych Sądowi pierwszej instancji przez skarżącego naruszeń przepisów, w tym art. 15^{zzs}² ustawy covidowej i dokonał analizy wpływu tego uchybienia na wynik sprawy. Odnosił się też pośrednio do zgłaszanych przez skarżącego wniosków dowodowych, wskazując, że zebrany w sprawie materiał dowodowy, w zakresie objętym przedmiotem zaskarżonej decyzji pozwalał na merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, a zatem Sąd pierwszej instancji mógł pominąć wskazane w apelacji wnioski dowodowe. O oczywistej zasadności skargi nie mogą zaś świadczyć zarzuty dotyczące oceny dowodów. Skoro zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, to nie mogą one przemawiać również za oczywistą zasadnością skargi (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2025 r., III USK 36/25, LEX nr 3899523). Z tych samych przyczyn analogicznie należy ocenić art. 227 k.p.c., stanowiący, że przedmiotem odwołu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2014 r., II UK 20/14, LEX nr 2584597 czy z dnia 10 stycznia 2023 r., III USK 75/22, LEX nr 3508931).

Ponadto stawiając we wniosku o przyjęcie skargo do rozpoznania tezę o oczywistej zasadności skargi, skarżący ograniczył się wyłącznie do stwierdzenia, że skarga kasacyjna zasługuje na przyjęcie jej do rozpoznania, ponieważ „*zaskarżone orzeczenie oczywiście narusza prawo w granicach zaskarżenia*”. Skarżący odsyłając we wniosku do zarzutów wskazanych w podstawach skargi, nie przedstawił jakiegokolwiek uzasadnienia i analizy prowadzącej do wyводу prawnego uzasadniającego tezę o kwalifikowanym naruszeniu przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa, a jak już wspomniano powyżej, ewentualne niewzięcie przez sąd drugiej instancji z urzędu zarzucanej nieważności postępowania przez sądem pierwszej instancji, nie stanowi uchybienia skutkującego nieważnością postępowania przed sądem drugiej instancji, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwałę z urzędu, ale może podlegać badaniu w ramach przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Podsumowując, uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwala stwierdzić, żeby w sprawie występowała któraś z powołanych przez skarżącego podstaw przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania

i z tego względu na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia.

[SOP]